

Der bliver efterhånden sendt arkæologiske ekspeditioner af sted til Ægypten det meste af året, men efterår og vinter er højsæson med næsten daglige nyheder om fund over hele landet. Der kommer desuden ofte meldinger om, at de ægyptiske myndigheder har forhindret tyveri eller smugling af antikviteter, og flere steder i landet er det lykkedes at fjerne de beboelsesområder, der opstod på og omkring adskillige arkæologiske lokaliteter i kølvandet på revolutionen i 2011. De gode takter blev dog forstyrret i september 2017, da Abdel Hamid el-Atrash, tidligere religiøs leder, udstedte en fatwa, der giver ægyptere ret til at beholde antikviteter fundet på egen jord, såfremt de ved salg donerer en del af summen til velgørenhed. Højlydte protester fra Ægyptens forskerkredse har ved redaktionens slutning ikke fået el-Atrash til at trække sin fatwa tilbage, og man frygter at denne religiøse tilladelse vil anspore folk til rovgravninger.

Som noget forholdsvis nyt er det ægyptiske antikvitetsministerium gået sammen med turist- og indenrigsministeriet om at udbrede kendskabet til oldtidens Ægypten. Samarbejdet har blandt andet udmøntet sig i et projekt om at kortlægge den hellige families rejse gennem Ægypten.

Det store arbejde med at tiltrække flere turister fortsætter ufortrødent i Ægypten, og i det tidlige efterår 2017 lancerede antikvitetsministeriet og turistministeriet et "Cairo Pass" svarende til det "Luxor Pass", der blev lanceret tidligere. For en pris af USD 80 kan turister og andre gæster besøge alle faraoniske, koptiske og islamiske museer og lokaliteter i Cairo i fem dage.

Fund og forskning

Alexandria

Ægyptiske arkæologer har fundet omkring 300 genstande i en grav i kvarteret el-Shatby i Alexandria. De fleste af genstandene er krusker, men der blev også fundet en terrakottastatue og en olielampe. Graven stammer fra den hellenistiske periode i Ægypten fra 323–30 f. Kr. Graven består af fire kamre med begravelseskakker, der er dekorerede med geometriske mønstre i farve og begravelsesbønner forfattet på oldgræsk. De kommende gravesæsoner skal gå med at undersøge teksterne for at få flere oplysninger om, hvem der lå begravet på stedet.

- Lagt på nettet 8. juni 2017
<http://english.ahram.org.eg/News/270544.aspx>

Heliopolis

Dietrich Raue fra universitet i Leipzig og hans udgravningshold har fundet 1920 fragmenter af kvartsit af den kolos af kong Psammetik, der under stor mediebevågenhed blev hejst op af en mudderpøl i marts, blandt andet nogle af hans tæer. Det kan nu fastslås, at kolossen var 9 m høj og viste kongen stående. Fragmenterne er mellem 10 og 150 cm, og der venter nu arkæologerne et puslespilsarbejde i gigantisk format. Blandt med stumperne lå der stykker af en statue af Ramesses II. Den var heldigvis af et andet materiale (rosengranit), og synes at stamme fra en ca. 6 m høj siddende statue af kongen. [LM]

- Lagt på nettet 11. oktober 2017
<https://idw-online.de/de/news682598>
Rapport om alle udgravningerne indtil 2016: www.heliopolisproject.org
- Rapport om de nyeste udgravninger: A. Ashmawy og D. Raue, 'Héliopolis en 2017 : les fouilles égypto-allemandes dans le temple du soleil à Matariya/Le Caire', *Bulletin de la Société Française d'Égyptologie* 197, 2017, s. 29-45.

Foto fra nettet.

Memfis

Et besøg i resterne af det, der var oldtidens Ægyptens mægtigste by, endte tidligere med at blive et kort et af slag-sen for turisterne. Højdepunkterne var Ramesses II-kolossen samt alabast-sfinksen, og for de ikke ekstra-intereserede besøgende blev det også ofte ved det. Det ægyptiske antikvitetministerium har længe ment, at Memfis skulle tilbyde mere og samtidig fremstå mere turistvenlig. Sammen med Mark Lehner fra AERA (*Ancient Egypt Research Associates*) og York University of London har det ægyptiske antikvitetministerium ryddet op på det arkæologiske område og lagt en særlig rute for de besøgende. Den nye rute forbinder otte arkæologiske steder i Memfis: en helligdom til Ramesses II, et kapel til Seti I, Apis-huset, det store Ptah-tempel, to templer til ære for Hathor og Sakhmet samt en række grave tilhørende ypperstepræster. Langs ruten er der opsat skilte, der fortæller mere om de forskellige stop. Det har taget to år at gennemføre projektet, og mens det har stået på, har 89 ægyptiske inspektører været under oplæring i *site management*. Projektet er finansieret af USAID (*United States Agency for International Development*).

■ Lagt på nettet september 2017
<http://weekly.ahram.org.eg/News/22516.aspx>

Abusir

Ramesses II byggede templer over hele Ægypten, og i Abusir har Miroslav Barta og et tjekkisk/ægyptisk hold udgravet resterne af endnu et tempel med denne konge som bygherre. Templet

Templet i Abusir. Foto Czech Institute of Egyptology.

måler 32 x 52 m og har også haft en stor forgård samt flere magasinbygninger. Mohammed Megahed, Barta's stedfortræder i Abusir, forklarer, at forgården har været flankeret af stensøjler og omgivet af en mur af soltørrede lersten som i hvert fald visse steder var malet blå. For enden af gården førte en rampe eller trappe til en helligdom med tre separate kamre. Her lå store dynger af sand og stenfragmenter, som i mange tilfælde har rester af polykrome dekorationer. Barta forklarer, at fragmenterne både viser billedprogrammet i helligdommen og hjælper med til at datere hele komplekset. Her er blandt andet fundet fragmenter med Ramesses II's titler samt afbildninger af solguder såsom Ra, Amun og Nekhbet. Særlig interessant er det at få ny viden om byggeri og religiøse aktiviteter i Memfis-området på Ramesses II's tid og samtidig kunne konstatere, at Ras kult i Abusir også blev opretholdt i Ny Rige.

■ Lagt på nettet 15. oktober 2017
<http://english.ahram.org.eg/News/278833.aspx>

Omkring Pepi I's dronnings pyramide i Sakkara

En fransk-schweizisk ekspedition under ledelse af Philippe Collombert fra Genève arbejder for tiden i området omkring Pepi I's pyramide i Sakkara (et stykke syd for Unas' pyramide). De har gjort et par interessante fund. Det ene er den øverste del af en obelisk af rød granit, 2½ m høj, med navnet på hans dronning, mor til og regent for Pepi II, Ankhnespepi II i 6. dynasti. Obeliskens beregnes til at have været omkring 5 m høj. En rille for oven antyder, at den tilsyneladende oprindelig har været beklædt med guld eller andet metal. Den blev lokaliseret øst for dronningens pyramide, ikke ved hendes dødetempel, hvor den oprindelig har hørt til, hvilket tyder på, at den er blevet flyttet, da området senere blev brugt som stenbrud. Ankhnespepi II var den første dronning, der fik pyramidetekster i sin pyramide, og det er studiet af dem, der er ekspeditionen egentlige formål. Få dage efter fandt ekspeditionen en pyramidespids, der formodentlig har kronet dronningens satellitpyramide. Den er

Den øverste del af obeliskken i Sakkara.

1,3 m høj. Dronningens pyramide har været kendt siden 1998. [LM]

■ Lagt på nettet 4. oktober 2017
<http://english.ahram.org.eg/News/278261.aspx>

■ Lagt på nettet 12. oktober 2017
<http://english.ahram.org.eg/News/278680.aspx>

■ Om dronningen se i øvrigt https://en.wikipedia.org/wiki/Ankhesenpepi_II

■ Om pyramiden og de første franske udgravninger af gravkammeret i 2000 se <http://www.ifao.egnet.net/bifao/100/12/>

Efterfølgende har ekspeditionen i en ikke original sammenhæng fundet et træhovede i næsten naturlig størrelse (a), som af stilistiske grunde må dateres til Nye Rige (de første pressemeddelelser gav divergerende oplysninger).

Et lignende hoved er i Cairo-museet (b), og yderligere et, fundet af Alain Zivie i vesiren Aperels grav, kan ses i Imhotep-museet (c). Kombinationen af kronrajet hoved og oblatformede ørenringe kendes fra andetsteds i slutningen af 18. dynasti, som f. eks. i et Amarna-relief i Louvre (d). [LM]

(a) Foto Ministry of Antiquities; (b) Hovedet i Cairo. Foto LM;

(a)

■ Lagt på nettet 18. oktober 2017
https://luxortimesmagazine.blogspot.dk/2017/10/4000-years-old-wooden-head-discovered_18.html?m=1.

(c) Hovedet fra Aperels grav. Foto LM; (d) Relief i Louvre. Foto LM.

(c)

(d)

(b)

Store hieroglyffer i el-Kab. Foto fra nettet.

Tuna el-Gebel

Ægyptiske arkæologer har arbejdet på en lokalitet i Tuna el-Gebel ved ibis- og baviannekropolen samme sted. Her har de opdaget en cachette – et skjulested – med 17 ikke-kongelige mumier fra sentiden. Mumierne var velbevarede og lå i et hulrum, der allerede blev afsløret tidligt i 2016 under en radar-survey på stedet. Lederen af det arkæologiske hold, Salah el-Kholi, fortæller at der desuden blev fundet otte antropoide sarkofager og række sarkofager til bavianbegravelser. To af de antropoide sarkofager er af ler. Den ene er noget ødelagt, mens den anden er i god stand. Ved sammen lejlighed blev der også fundet to papyri på demotisk samt en fjerformet gulddekoration.

■ Lagt på nettet 13. maj 2017
<http://english.ahram.org.eg/News/268686.aspx>

el-Kab

John Coleman Darnell, professor i ægyptologi på Yale, har sammen med Dirk Huyge fra Bruxelles og deres respektive hold fundet nogle hidtil ukendte inskriptioner i el-Khawy nord for el-Kab i det sydlige Ægypten. Inskriptionerne er ikke omtalt af tidligere arkæologiske ekspeditioner, og de viser

nogle af de tidligste og største tegn fra hieroglyfskriftens absolutte barndom (ca. 5200 år gamle og en halv meter høje). Forskerne fandt også en afbildning af en flok elefanter, der blev udhugget mellem 4000 og 3500 f. Kr. En af elefanterne er afbildet med en lille elefant i maven – en højst usædvanlig måde at afbilde et drægtigt dyr i oldtidens Ægypten. Andre inskriptioner illustrerer måske den faraoniske tankegang om, at kongen havde magt over kosmos. Arkæologerne var med Darnells ord målløse over fundet på grund af tegnenes størrelse, der for nogles vedkommende er over en halv meter høje.

■ Lagt på nettet 20. juni 2017
<https://news.yale.edu/2017/06/20/yale-archaeologists-discover-earliest-monumental-egyptian-hieroglyphs>

Guldsmedegrav i Theben

Som en opfølgning på fundet af en grav i april har en ægyptisk ekspedition under ledelse af Mustafa el-Waziri gjort et yderligere fund i området (Dra Abu el-Naga, Kampp -390-.) Det drejer sig om et gravkapel fra 18. dynasti tilhørende en guldsmed ved navn Amenemhet og hans hustru Amen-hotep, som med deres søn i midten er afbildet i en statuegruppe hugget ud af klippen i den inderste del af kapellet. Blandt de publicerede billeder er også et af en mindre, noget ødelagt, gruppestatue med en datter i relief på siden. Graven har to gravskakter, hvoraf den ene rummede begravelser fra 21.–22. dynasti med rester af mumier, træklister, keramik og 150 shabti-figurer.

Yderligere blev der fundet 50 gravkegler, hvoraf de 40 tilhørte fire embedsmænd, hvis grave endnu ikke er identificeret: Maati, Bengy, Rourou og en Ptahmes. De resterende tilhører Nebamon, chef for Amons kornmagasiner (formodentlig TT 145) og Nebsenu, Amons ypperstepræst (formodentlig Kampp -143-). I gården blev der fritlagt skaktbegravelser med mumier fra Mellemste Rige. [LM]

■ <http://english.ahram.org.eg/News/276757.aspx>
 9. september 2017
<http://edition.cnn.com/2017/09/09/africa/egypt-luxor-ancient-tomb/index.html>

Foto fra nettet.

Grand Egyptian Museum

Det store, nye ægyptiske museum, Grand Egyptian Museum (GEM) er efterhånden godt på vej til at kunne åbne. Der bliver i hvert fald flyttet flere og flere genstande fra museet på Tahrir-pladsen og ud til GEM på Giza-plateauet. Det fremgår desuden flere steder, at det stadig er planen at museet skal holde "blød åbning" allerede i april 2018.

GEMs bestyrelse

Museets bestyrelse består blandt andet af ledende museumsfolk, ledende forskere og repræsentanter fra forskellige ministerier. Den organisation, der skal sørge for at museet kan åbne delvist i 2018, skulle dermed være på plads. Samtidig er der nedsat en kommission, der skal forberede flytningen af de stør-

ste og tungeste genstande fra museet på Tahrir-pladsen til GEM og en anden, der skal stå for at udarbejde 45.000 skilte på arabisk og engelsk som skal være klar til den delvise, "bløde" åbning.

I løbet af efteråret er der blandt andet blevet transporteret en række statuer fra det gamle museum til GEM. Det drejer sig om statuer af Khefren, en buste af Tuhtmosis II med nemesklæde, en granitstatue, der forestiller Hathor, kolossalhovedet af Userkaf samt to store kalkstensfragmenter fra Giza-sfinxens skæg. Disse genstande skal udstilles på GEM's store trappe. Inden transporten til GEM er genstandene blevet restaureret, ligesom der er blevet skrevet detaljerede rapporter om deres bevaringstilstand.

Hathor-hovedet, der nu er flyttet til GEM.
Foto 2009 LM.

FLERE TUTANKHAMON-GENSTANDE FLYTTET

Endnu en af Tutankhamons ceremonielle senge samt en stridsvogn er blevet

Husk at betale kontingent inden 31. januar 2018!

Kontingentet betales bedst over netbank, men det kan også ordnes i banken.

Betal til DÆS **reg.nr. 1551 kontonr. 7347383**, vælg beløb og husk at skrive navn på betalingen.

enkeltperson (350 kr)	pensionist-husstand (340 kr)
husstand (450 kr)	studerende (200 kr)
pensionist (250 kr)	biblioteker (210 kr)

Mødekalenderen findes på hjemmesiden under punktet MØDER **www.daes.dk**

Hvis du har problemer med at få adgang til den, kan du henvende dig til DÆS, **mail@daes.dk**

Medlemsbladet **PAPYRUS** sendes ud med Bladkompagniet uden konvolut.

Hvis du af en eller anden grund endnu ikke har modtaget det, er det vigtigt skrive til **mail@daes.dk**, så det kan blive eftersendt.

Husk at meddele flytning og ændring af email-adresse på **mail@daes.dk**
Ellers går du glip af Papyrus og vigtige informationer.

transporteret fra det gamle til det nye, ægyptiske museum. Den første seng blev flyttet i maj måned sammen med en af barnekongens stridsvogne. Det er planen at GEM skal huse 100.000 genstande, hvoraf de 4.500 skal være genstande fra Tutankhamons grav. Stridsvognen, der netop er blevet flyttet, er en ud af 73 Tutankhamon-objekter, som et japansk/ægyptisk projekt er ansvarlig for.

GEM har desuden modtaget tre kalkstenssøjler, der tilskrives kong Djedkara-Isesi fra 5. dynasti og 30 fragmenter af stenblokke, der stammer fra Snofrus daltempel. På fragmenterne er der afbildninger af kvindelige offerbærere, der repræsenterer Ægyptens nomer. Stenblokkene har hidtil været opbevaret i et lagerhus i Giza.

▪ Lagt på nettet august, september og oktober 2017

Antikvitetsministeriets nyhedsbrev
<http://english.ahram.org.eg/News/278515.aspx>

<http://english.ahram.org.eg/News/278331.aspx>

<http://english.ahram.org.eg/News/277426.aspx>

Farao. Magtens ansigt

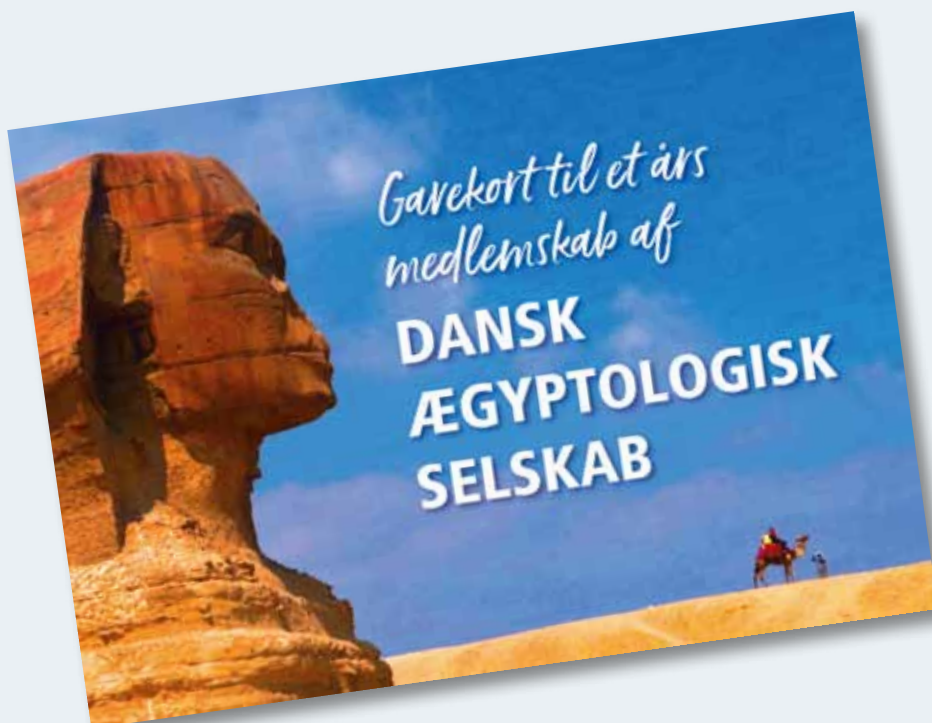
På Glyptoteket åbnede d. 12. oktober en fornem udstilling, arrangeret af Tine Bagh. Den præsenterer et udvalg af genstande fra Mellemste Rige, som illustrerer den ægyptiske konge officielle ansigt og hans undersåtters daglige liv. Ud over Glyptotekets egne mesterværker, hvor iblandt et stenkapel fra Hawara fremstår smukt efter at

Katalogets forside.

have gennemgået rensning med laserstråler, kan ses krokodilleguden Sobeks krone i Glyptoteket sat på hovedet af sin ejer, der ellers er i museet i Boston, og Djehutyhoteps gravkammer fra el-Bersheh i rekonstrueret, fotografisk gengivelse.

“Det er sjældent at opleve en udstilling, der ud over at være meget smukt iscenesat rummer en eksemplarisk formidling for alle besøgende, store såvel som små”, skrev Politiken d. 28. oktober og gav udstillingen hele seks hjertes. Et katalog foreligger også. Udstillingen kan ses til d. 25. februar 2018. [LM]

Gavekort til medlemskab af DÆS

Kender du en, der vil blive glad for et års medlemskab af DÆS?

Kontakt os på mail@daes.dk – vi har lavet et fint kort, som du kan få tilsendt eller selv printe ud.

Osirisnet er opdateret

Websiden www.osirisnet.net har i snart mange år været en god kilde til information om grave i Ægypten, i særlig grad de thebanske, men også grave på andre lokaliteter i landet. Gravene er godt beskrevet, har som regel en fyldig biografi, så man selv kan søge videre, og i det omfang, det er muligt, er der også online billedmateriale til hver grav. Nu har siden fået en tiltrængt overhaling og opdatering og er blevet lettere at navigere rundt på. Som noget nyt er den også gjort mobil- og tabletvenlig, så alle de, der kun er på nettet på deres telefon eller tablet, også kan få glæde af den. For kongegrave i Kongernes Dal er det dog stadig <http://www.thebanmappingproject.com/>, der er det bedste sted at hente online information. Siden er dog ikke opdateret siden 2012, og det er længe i den digitale tidsalder.

Amenemhets grav TT 82 online

Osirisnet har netop lagt endnu en thebansk grav på nettet, komplet med beskrivelser, fotos og bibliografi. Det drejer sig om TT 82, der tilhørte Amenemhet, der blandt andet var skriver og levede i Thutmose III's regeringstid. I graven har han genbrugt formularer fra pyramideteksterne, men graven er også en god kilde til viden om religiøs praksis på Amenemhets egen tid, det 18. dynasti.

■ https://www.osirisnet.net/tombes/nobles/amenemhat82/e_amenemhat82_01.htm

Bogen om Nakhts grav TT 52 online

Norman de Garis Davies' værk fra 1917, *The Tomb of Nakht at Thebes*, udgivet af Metropolitan Museum of Art i New York, er blevet digitaliseret og kan downloades gratis fra Heidelbergs universitetsbibliotek. På bibliotekets side ligger der i øvrigt flere digitaliserede værker om det gamle Ægypten, som det kan være værd at gå på opdagelse i eller hente ned til sit digitale bibliotek.

■ <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/davies1917>

Virtuel Qurna

I efteråret 2006 kørte den første bulldozer hen over Qurna på vestbredden af Luxor for at jævne de huse med jorden, der i de seneste 200 år var blevet bygget mellem og over de thebanske grave. For at beskytte gravene og sætte en stopper for beboernes egne udgravninger var der i årtier blevet gjort forsøg på at få dem flyttet et andet sted hen, for eksempel til den perfekte landsby, tegnet af arkitekten Hassan Fathy, der ligger på højre side af vejen fra floden, lidt inden Memnon-kolosserne (det blev i november 2017 meddelt, at landsbyen nu skal restaureres.) Det var ikke lykkedes, men nu blev de fleste af beboerne tvangsforflyttet til nye huse længere mod nord. Hvor de fleste ægyptologer syntes, at det var en god idé at få kontrol over de værdifulde monumenter, blev de hårdhændede metoder dog kritiseret, og det er

nu tydeligt for enhver, at ruinerne af de sammenstyrtede huse ikke klæder landskabet (kun i den sydlige del, Gurnet Murai, foran antikvitetsstjenestens kontorer, blev husene stående og fik en gang maling).

I årene inden, hvor destrueringen blev planlagt og diskuteret, kæmpede englænderen Caroline Simpson en ensom kamp for at dokumentere husene og deres beboere. Det kan man læse om på projektets hjemmeside, "Qurna History Project". Essensen af det foreligger nu i form af "Qurna in the Sky", hvor man let og overskueligt kan gå rundt i området, som det så ud i 1990'erne og derefter, suppleret med postkort fra 1920'erne. Hjemmesiden (på engelsk og arabisk) er ikke blot oprettet for nostalgiske sjæle, men også til gavn for efterkommerne af dem, der engang boede i husene. [LM]

■ Lise Manniche, *City of the Dead. Thebes in Egypt*, London 1987, kap. 6 og 7.

■ Tine Bagh, 'Nye tider', *Papyrus* 27/1, 2007, s. 24-27 samt omslagsfotos taget september 2006.

<http://www.qurna.org/index.html>
med links på

<http://www.qurna.org/links.html>

<http://www.qurnainthesky.org/>

■ Lagt på nettet 12. november 2017

